

Suðurstreymur stormar fram – Norðoyggjarnar stagnera

Ingolf Joensen,
22.august 2019

Vit gerast alsamt fleiri fólk í Føroyum, men fólkavøksturin er ójavnur í ymiskum økjum. Serliga í Suðurstreymi veksur fólkatalið skjótt og nú bógva meira enn 40% av landsins íbúgvum í Suðurstreymoy móti knapt 19% í 1945. Síðani seinna heimsbardaga er fólkatalið í Føroyum vaksið við 0,77% um árið í miðal, meðan árligi fólkavøksturin í Suðurstreymi somu tíð hevur verið heili 1,81%.

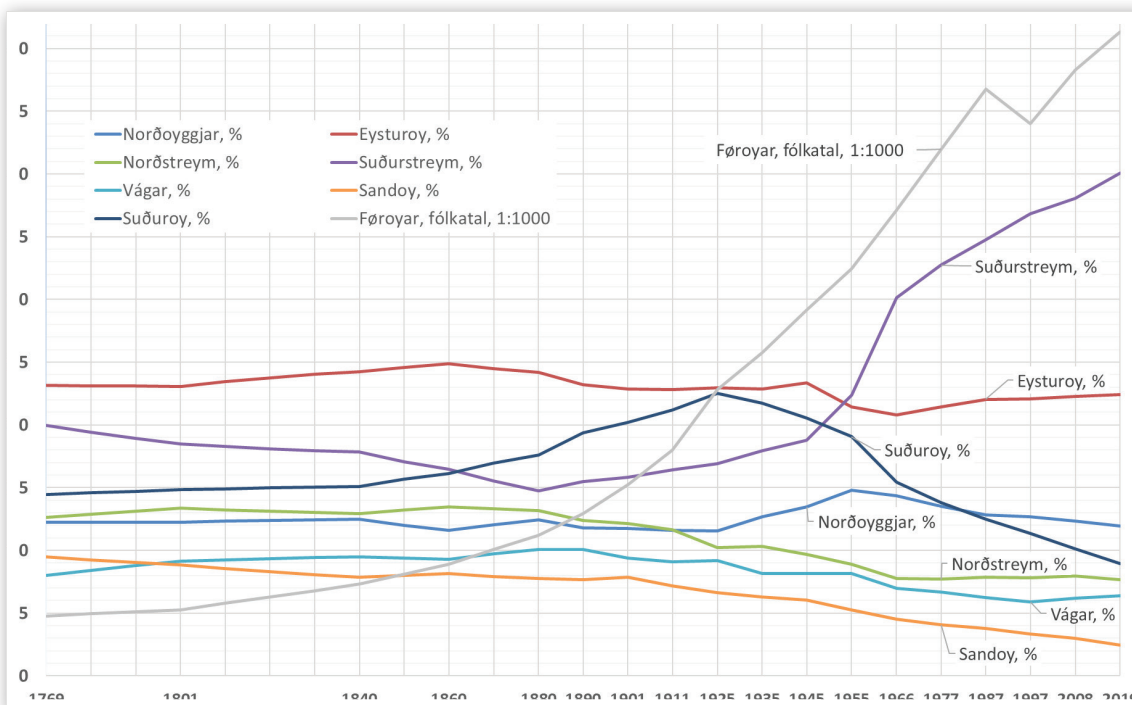
Hvussu hevur gongdin í fólkaøkstrinum verið í ymsku økjunum í Føroyum seinastu 250 árini? Er býargerðin ella urbaniseringin ógvusligari í Føroyum enn úti í heimi og heldur urbaniseringin fram, nú Føroyar verða tættari knýttar við undirsjóvartunlum?

Norðoyggjar

Kent er, at fólkatalið í Suðri og á Sandoyinni fellur, men stígur er eisini komin í fólkavøksturin í Norðoyggjum. Í grundini er fólkatalið í Norðoyggjum minkað í lutfalli síðani 1955, tá ið 15% av landsins íbúgvum búðu í Noroyggjum ímóti 12% í dag. Hóast fiskivinnan stendur sterk og fast samband er til meginlandið, hevur fólkavøksturin í Norðoyggjum síðani 2008 bert verið 0,26% um árið, sum er nógv minni enn miðalvøksturin fyri alt landið. Norðoyggjarnar høvdu annars ein høgan fólkavøkstur í tíðarskeiðnum frá 1925 til 1955 tá ið fólkatalið vaks 2% um árið í miðal; hetta var í tíðini, tá ið fyrstu trolarnir komu til landið og stóru handilsvirkini við J.F.Kjølbro á odda blomstraðu.

Eysturoyggin

Eysturoyggin fylgir vøkstrinum
fyri landið; gott 22% av fólkinum
í Føroyum búgva í dag í Eysturoy
og tað er áleið sama lutfall sum
undir krigginum. Frá 1925 til 1966
var fólkaøksturur í Eysturoy
lægri enn fyri landið sum heild,
men frá 1966 hevur Eysturoyggin
havt næst hægsta vøkstur eftir
Suðurstreym. Í Eysturoynni eru
lutfalsliga fáir tænaustovnar.

Mynd 1: Fólk í Føroyum býtt á økir, %
Kelda: Hagstova.fo, talva 5

men nógv vinnulig arbeidspláss
og harumframt eru ivaleyst mong,
sum dagliga ferðast til arbeiðis í
høvuðsstaðnum.

Norðstreymur

Norðstreymur hevði lágan fólkavøkstur upp í gjøgnum 1900-árin. Gongdin broyttist, tá ið vegasambandið varð útbyggt og tað gjørdist koyrandi eftir oyggj og inn Eysturoynna, og frá 1966 til 2008 er fólkavøksturin í Norðstreymi á hædd við vøksturin fyri Føroyar. Men so vesnaði gongdin aftur, og seinastu 11 árin hevur árligi vøksturin í Norðstreymi verið 0,22% um árið í miðal, sum er lægsti vøkstur norðanfjørs. Sambært Hagstovuni eru tað serliga norðastu bygdinarnar í økinum, ið hava lágan ella negativan vøkstur. Í 1800-árunum búðu áleið 13% av landsins íbúgvum í Norðstreymi, men tá ið bóndasamfelagið so líðandi varð avloyst av slupptíðini, og Føroyar gjørdust eitt fiskivinnusamfelag, minkaði fólkavøksturin í økinum. Føroyar sum heild høvdu met høg-an fólkavøkstur frá 1880 til 1966,

men Norðstreymur og Sandoyggjin
fingu ikki sama lut í framgongdini,
og í 1966 er parturin av landsins
íbúgvum búgvandi í Norðstreymi
minkaður niður á 8%.

Vágarnar

Vágakíð hevði sera lágan fólkavøkstur frá 1925 og heilt fram til og við kreppuna fyrst í níti-árunum, tá ið fólkatalið í Vágum minkaði nógv. Men so vendi gongdin, og seinastu 22 árinu hevur fólkavøksturin í Vágum verið á hædd við vøksturin í Suðurstreymsi, væl hægri enn miðalvøksturin fyri landið. Óiva hevur fasta sambandið til miðstaðarakið jaliga ávirkan á búsetingina í Vágum, nú bert góður hálvur tími er í bili til hovuðsstaðin. Harumframt eru fleiri stóðug arbeiðspláss komin í Vágum, bæði til verkafólk og fólk við longri útbúgvingum.

Í gomlum dögum búði lítið av fólk í Vágunum; í 1769 bert 2 fólk fyri hvønn ferkilometur. Men fólkatálið í Vágunum vaks skjótt upp gjøgnum 1800-talið

og er í 1880 trífaldað. Tá ið tíðini hevði landbúnaðurin avgerðandi týðning fyri livilíkindini í Føroyum, og tað sæst aftur í fólkatættleikanum, sum tá framvegis var rættuliga javnur yvir landið; bert Suðurstreymur og Suðuroy høvdu fleiri enn 10 fólki fyri hvønn ferkilometur í 1880.

Sandoy

Sandoyggjin varð sera hart rakt av kreppuni fyrst í nítiárunum, og síðani tá er fólkatalið í Sandoyarøkinum støðugt minkað; seinastu 11 árin við meira enn 1% um árið í miðal. Í dag búgva 2,5% av landsins íbúgvum í Sandoyarøkinum, ímóti 9,5% í 1769 og 6% í 1945, og Sandoyggjin er tað økið í Føroyum, har fólkatalið er minkað lutfalsliga mest.

Í 1800-árunum, tá ið landbún-
aðurin og ikki minst útróðurin
við opnum bátum høvdu stóran
týðning fyri livikorini, er fólka-
vøksturin í Sandoyarøkinum
nærum líka høgur sum vøksturin
fyr Føroyar sum heild. Gongdin
broytist um aldarskiðið, tá ið

sluppinar og onnur størri dekk-
fór so liðandi gerast álitíð í bú-
skapinum. Plássini, har ið skip
kunnu liggja fyri teym um veturin
mennast, meðan fólkavøksturin í
Sandoynni, har ongin nátturlig
skipahavn er, verður avmarkaður.
Eftir 1945 steðgar fólkavøksturin
upp í Sandoyarøkinum, hóast
fólkatalið í Føroyum økist støðugt.

Suðuroy

Fólkatalið í Suðuroy er í stórari minking og er síðani 1945 minkað við 0,36% um árið; bert Sandoyggjin minkar meira í hesum tíðarskeiði. Áðrenn 1840 búðu 15% av landsins íbúgvum í Suðuroy. Lutfallið økist fram til 1925 til heili 22%, men er síðani fallið støðugt, soleiðis at einans 9% av landsins íbúgvum búa í Suðuroy í dag.

Fólkatalið í Føroyum byrjar av álvara at vaksa í fyrra helmingi av 1800-árunum. Tað er í tíðini, tá ið traðir verða innlagdar, fleiri nýggjar niðursetubygdir koma, útróðurin mennist og eplaveltingin av álvara tekur seg upp í Føroyum (R.Guttesen, 2014), (E.Isholm, 2014). Áhugavert at Suðuroyggin longu frá 1840, væl áðrenn slupptíðina og áðrenn kongiligi einahandilin varð avtíkin, veskur skjótarin enn miðalvøksturin fyri landið. At kongiligi einahaldilin opnar útihandil í Suðuroy í 1836, man hava ment trivnaðin í oynni, men tað er eisini kent, at serliga í Suðuroyggini var nógur loynihandil við fremmand skip, og hetta hevur óiva bøtt nakað um livikorini, sum annars vóru vánalig kring alt landið fyrst í 1800-árunum.

Tíðum verður sagt, at Suðuroyggin var eitt lokomotiv í føroyska búskapinum um aldar skiftið. Frá 1880 til 1925 hevði Suðuroyggin nógv tann størsta fólkaøksturin í landinum við einum vøkstri uppá 2,15% um árið. Hesa tíðina flyta nógv fólk kring alt landið til Suðuroyar, har arbeiði var til allar hendur (P.Andreassen, 2017). Men við heimsúmfatandi kreppuni í 1930'unu stóðgar stóri fólkaøksturin í Suðuroy

	Vidd,	1769	1880	2019	1769	1801	1840	1880	1880	1925	1945	1955	1966	1977	1987	1997	2008	2019	1769	1945	
	km ²	----- fólk / km ² -----			----- árligur fólkavæxtur, % p.a. -----																
Íorðoyggjar	241	2,4	5,8	25,5	0,63	0,89	1,07	1,43	2,00	2,03	0,94	0,57	0,58	-0,71	0,60	0,26		0,94	0,61	0,71	
Íysturoy	286	3,9	9,5	40,2	0,29	0,98	1,07	1,48	1,32	0,21	0,95	1,42	1,35	-0,59	0,95	0,61		0,94	0,71	0,71	
Íorðstreym	257	2,3	5,7	15,3	0,48	0,76	1,12	1,02	0,95	0,22	0,00	1,03	1,30	-0,65	0,99	0,22		0,75	0,41	0,41	
Íuðurstreym	135	7,1	12,3	152,6	0,06	0,76	0,60	1,90	1,77	2,85	4,02	1,88	1,69	-0,02	1,15	1,03		1,24	1,81	1,81	
Íágar	188	2,0	6,0	17,5	0,71	0,94	1,23	1,39	0,62	1,11	-0,22	0,76	0,37	-1,17	1,33	0,83		0,86	0,41	0,41	
Íandoy	125	3,6	7,0	10,2	0,09	0,55	1,03	1,23	0,78	-0,31	-0,14	0,12	0,33	-1,81	-0,15	-1,15		0,41	-0,41	-0,41	
Íuðuroy	167	4,1	11,8	27,5	0,38	0,89	1,46	2,15	0,77	0,32	-0,69	0,11	0,07	-1,53	-0,21	-0,58		0,76	-0,31	-0,31	
Íøroyar	1399	3,4	8,0	36,7	0,30	0,85	1,08	1,59	1,23	1,07	1,23	1,12	1,09	-0,60	0,85	0,55		0,95	0,71	0,71	

Í.G. : Töl íð vikia meira enn 0.2 frá miðalækstrinum furi Færovar eru litt - **blátt** er hæri vækstur. **rauðgulit** er læri vækstur

Talva 1: Vidd, fólk fyri hvønn km² og árligur fólkaøkstur, % p.a.
Kelda: Wikipedia, Tórshavnar kommuna og talva 3